

Бидийн бэрх оюула-
лар начинтай кыластар-
уонна Арыылаах абыс кы-
лаастаах оюулата үөрэх-
тэрин салгымаллар, оттон
IV кылаастаах сабалаан үр-
дүхү кылаастар үөрэнээч-
чилэрэ производствений
практикаларын сабалааты-
лар.

Сейнлэгтэй мэнчирэнгүү ыйдарыг савхаатар үрүг илгээн дэблүүлчн ыйааны нийлээн ситислэлтээр, онгон үүтү шаловой ылыны уонча гóсударствога туттарыны корудахтарын толоруу өссө шарахан бэлэһиникэлээн.

3 харчы

Сөснәдә сөльсоветтар
исполкомнарын председа-
теллэрэ, предприятиелар,
учреждениелар уонна тэ-
рилтэлэр салайааччылары
ыгырылгаллар.

(Бүтүүтэ, Иини 1
ср көр).

самосознанийн көрдөр-
бөгүн бу өссө төгүл бигэр
гэтэр.

Националистической күүс-
тэр дыйышлар республи-
калар экономикаларыгар
олус улахан сүтүктэргэ, на-
циялар икки ардыларыгар
уонна социальной тыгас-
хыска хайыы-үйсэ абыла.
Сорох-сорох сирдэргэ
дынгнээх гражданский ири-
сээн, уулуссада ыарахан
содуллаах маассабай кап-
сыһылар дыйнгнээх куттал-
лара үөскээтэ.

Дыйыла олус диригээтэ.
Прибалтика норуоттарын
дьыллаларыгар улахан кут-
тал суоһуур. Националисти-
ческой лидердэр дьону
хайдах курдук дириг хас-
пахха аныа сатылларын
дьон билээх тустаахтар.
Өскөтүн кинилэр бэйэлэрин
сыалларын ситиһэллэрэ
буолаар, ол содуллара но-
руоттарга издээннээх буо-
луохтарын сөп этэ. Кинилэр
бэйэлэрин олоххо дьобурда-
ра ыйытыга туруоруллуон
сөп этэ.

Итинн бийиги Прибалти-
ка норуоттарын бэйэлэрин
инкилэригэр, Советской
Союз бари норуоттарын
инкилэригэр көнөтүнэн,
эпизитинэс кувствотын өй-
дөөн туран этиэх тустаах
пыт.

ССКП Кини Комитета
Прибалтика уларыта ту-
туу процестара уратылаах-
тарын кара магнайгыттан
диригини өйдөөн сыһыан-
наспыта. Кини сепаратны
сепараттар уонна сибээһи
күүстэри киллэрэр наадатын
биримэтигэр көрбүтэ, кэм-
кэрди тыһынан үлэтир-
тэ, норуот наадыйытынан
уонна кыһалжатынан оло-
ро, социальной-экономи-
ческой сайдыы уталыбат
проблемаларын түргэни-
к быһаарарга көмөлөспүтэ.
Онон республикалар сепарат-
лаарга общественно-
кытта, кинилэрин кытта
бир тылы булбут, на-
циональной үсүлүбүлалары
учуоттаан, уларыта ту-
туу ыһахтарын уонна суол-
ларын сөпкө сыаналаабыт
курдуктара.

Ол гынан баран бу рес-
публикалар сепаратчылар
процессы уларыта тутуу сөп-
төөх үөһүгэр тутар туһугар

Советской Прибалтика республикаларыгар балаһыанна туһунан ССКП КК САЙАБЫЛАННАТА

туох кылаарын барытын
өскөбүт буолбатахтар дьон
этиэххэ наада. Кинилэр сө-
бө суох хабааттылары
тохтору, быһыны-майгы-
ны уларытар, принци-
пальной позицияны туруу-
лаан көмүскүүрү, дьону
оппозиционной күүстэр бы-
лаанара уонна практика-
лара издээннээхтэр этэ-
тэр кыйабатыгар. Интер-
националистской төрүккэ
уларыта тутуу национальной
уратылары уонна наадый-
ылары мунуурудук
учуоттуур уопсай союзнай
уонна уопсай кинилин сыан-
настарыгар общественны
биргэ түмэр сөптөөх ли-
ния мэйһидэргэ аныкыллы-
на, олох өссө да туора-
тылаа инкилэр.

Партийнай комитеттар
уонна үлэтиртэр сөрбөлор
ыарахаттарын кутаммыт-
тарын, инкилэрин ыйытты-
маттарын, оттон сорохтор
националистической насте-
рыаннаада бэл сөп түбэ-
сатылларын, сепаратисти-
ческой былааннарга утарылы-
һыны мөлтөппүттэрин эмиз
сөптөөбүнэн ааһаахха са-
таммат.

Үөскээбит быһыы-майгы
Прибалтика экстремизми,
алдытылаах, буортулаах
хабааттылары диригини
өйдөөһүнү, дьинг баарынан
уонна боччумнаахтык сыан-
налары итэнэ уларыта
тутуу процестарын олохтон
ыраастыыр уталыбат сору-
нуулаах дьаһаллары ылары
модулар.

ССКП Кини Комитета
Литва, Латвия уонна Эсто-
ния норуоттарын, төрөөбүт
сир, эйэ уонна националь-
най сөбүлэни күндү дьо-
нуу барыларын бүрүккээ-
бит издээн диригини уонна
дынгнээхтэри бүүс-бүтүнү
өйдүүргэ, бийиги дойдубут
историкатын бутосту эргил-
тигэр эпизиттээх уонна
мүүдарай буолууну көрдө-
рөргө дьаныардаахтык ыгы-
рар.

Кини Комитет рабочей
кылааһы, бааһыкы аймаһы,
олох материальной төрү-

түн өгөрөөччүлэри итэнэ
социальной, национальной
издээннээхтэри мэлдьитин сөн-
магнай уонна кимнээхтэр
да элбэхтик эмсээннэр
дьону балаһыаннаахтан тах-
сар суолу холбоһон, бири-
гэ көрдүүххэ уонна булуох-
ха, националистической ири-
тигиригэр бас бэрини-
суохха, онон киригиттэр
элементэри тохторуохха
наада дьон ыгырар.

Бийиккэ барыбытыгар эл-
бэх уопсай ыарахаттар баал-
лар. Дойду, кини экономи-
ката уустук балаһыаннаа-
лаах. Онон «миграннары
үүрдүбүт», эйигини кытта
биргэ олохтор уонна үлэ-
лиир нууччалары, украин-
целары, белоруслары, по-
ляктары, еврейдэри уонна
да атыттары тэгэ суох
балаһыаннаада туруорду-
бут. «ССРС-тен араасты-
быт» да, литовцелар, ла-
тыштар эбэтэр эстонцелар
олохторо сонно тутта баа-
дэһэй уонна үчүгэй буо-
луоҕа дьон даһаастык са-
тааччылар этэбэймин.
Бу—адыһын сымыйа! Бу—
элбэх.

Хас бирди республика,
хас бирди регион атыт-
тары кытта, дойдуну бү-
түннүүтүн кытта тыһыны-
чан хаһаайыстыбаннай, об-
щественной, культурнай,
научнай-технической уонна
көһөрүү кинилин сибээстэ-
һинилэрин холбоһоллор.
Өскөтүн ити сибээстэһини-
лэри бири далааһынынан
быһа оустааххэ туох тах-
сыабыт? Адыһын дьыккэ:
кимнээх да ордук буолуо
суоҕа.

Бийиги дойдубутугар аан-
магнай дьынгнээх тус бэйэ
хаһаайыһынынан тэрийэр,
бэйэни хааччыныа, хо-
расчекка киирэр кыаһы ил-
быт Прибалтика республи-
каларын инкилэригэр били-
гин көбүлээһин, новатор-
ствоны көрдөрөргө, эконо-
миканы сайыннаарга уон-
на олоху туссарарга сө-
май кинг сабажтар арыл-
лаллар. Республикалар го-
сударственной органнарын

уонна кинилэрин бэйэлэ-
рине бэйэлэргэ били-
иллэригэр уонна бэйэлэ-
рин дьыккэригэр хаһаайын
курдук үлэлииллэригэр мэ-
һидээбит ааспыт кэм дьа-
таллалара уонна токуру-
туулара устулларлар.

ССКП Кини Комитета
Латвия, Эстония, Литва бэ-
йэлэрин уонна бийиги улуу
дойдубут бари норуоттарын
дьоллорун иһин охсугууга
элбэн ааһаах революцион-
най интернационалистской
үгэстэрдээх рабочей кы-
лаастарга, үлэтиртэргэ бу да
сырыыга бэйэлэрин ыйаа-
һынаах тылларын этих-
тэрэ, сөҕө революцияны
көмүскүүхтэрэ, уларыта ту-
тууну туруулаһахтара
дизин эрэнэр.

ССКП Кини Комитета
Прибалтика бари быраа-
тык норуоттарын бу ыра-
хан күннэргэ бэйэ дьы-
нээх дуоһунай аналын, но-
руоттар уонна дойду бү-
түннүүтүн инкилэригэр бэ-
йэ эпизитинэһин таһым-
гар буоларга ыгырар. Ин-
теграция — өстөһүүнү
уонна утарыта турсууку
буолбакка, атыттары ата-
баһаастык уонна холун-
нарыны буолбакка,
үтүө воля, өй-санаа, дьон
биргэ түмсүүтүн, сөбү-
лэһини илдьэ сылдьааччы.
Атыттар издээннээхтэри
суох—бу туһунан мэлдьи-
тин өйдөөбүт!

ССКП Кини Комитета
эйигини, күндү дьахталлар,
ийэлэр, эдьийдэр-белыс-
тар, дьынгини уонна эр-
мэн ураты тылларын
ыгырар: олохтор тустары-
гар кыһамыһы тахха-
лыыр атын ханнык эмт
кыһамыһы бу күн аныгар,
ама, баар үһү дуо? Оло-
лор үрдүлэринэн ханнык
да куттал тахсыбатын ту-
һугар, кинилэр мэлдьитин
ийэ таптаһа, общество бү-
түннүүтэ сайаһас уонна гу-
манней буолууга араҕач-
чылыларын туһугар ны-
һамыһыттан атын туох ба-
рыт? Эйиги аһыныаһа са-
наабыт, эйиги үтүө, өйдөөх-

тэйдөөх быһыыгыт обще-
ствога издэһисини уонна
хордарыта өйдөөһүнү кө-
дүгэр түһэргэ көмөлө-
һүүх тустаах. Ычачка үтүө
сабыдыалы өгөрүү эйиги
инкилэригэр баар.

Бийиги тылбыт народнай
депутаттарга туһайыллар—
государственной эпизитинэ-
һи уонна политической си-
тиннэ-хоһууну көрдөрүт,
бэйэит авторитеткытын
кризисн туоратыга туһа-
ныт.

Бийиги элбэх националь-
ностаах советской Прибал-
тика норуоттарын чэгинэ
өйдөрүгэр-санааларыгар ту-
һайабыт. Событиелар из-
дээннээх хардыыларын уоп-
сай интэриэс туһугар тох-
торго, өйдөнөргө, ула-
рыта турсууттан нэспэти-
гэ, ыарахан, ол гынан ба-
ран наадалаах быһаары-
лары уонна тыл-тылга киир-
сини көрдөөһүнгэ кии-
рэгэ уолдыаста!

ССКП Кини Комитета
Литва, Латвия уонна Эсто-
ния бари коммунистарын,
партия ветераннарын да,
ол курдук бэйэлэрин төл-
көһөрүн Ленин партиятын
кытта соторутаагыга си-
бээстэбит дьону да ыгы-
рар: эйиги үтүө уонна ки-
һини сыһыаннаһы холо-
бурун көрдөрүүхтээххит,
дьону сөбүлэһин, биргэ
түмсүү наадатыгар издэ-
тиэтээххит.

ССКП—бэйэтин айыл-
батын бэйэтин политика-
гар дойду уопсай интерна-
циональной сөйдиытыгар
чэгинэ национальной интэ-
риэстэри учуоттуур, инте-
грациялыр дьобурдаах
түмэр күүс. Алдытылаах
күүстэр партияны мөлтө-
төргө туох баар күүстэрин
уураллара түбэһинчэ буол-
батах. Бийгэр ити ССРС
норуоттара—түмсүүлэрин
алдытын буолуо этэ, ол
норуоттар дьынгнээх интэ-
риэстэригэр ыраах турар,
бэйэлэрин эгостической
сыалларын сепараттар

дьону көтүл-босхо ытыта
этэ.

Олох бийигини нацио-
нальностар икки ардыла-
рыгар сыһыаннаһылар эй-
гэлэригэр мунууллубут сө-
бө суох проблемалары ба-
һаары, ааспыт кэм ааһы-
таритан босхолууну сө-
сөтөххэ суолунан уларыт-
туу, сага өй-санаа көр-
түтүт, сага өй-санаа көр-
түтүтүгэр уонна тыл-
дыллыгыгар эпизиттир нацио-
нальностары политиканы ыры-
тан өгөрүү буоларыгар
издэстэр.

ССКП бу бө-
пуруоска бэйэтин платфор-
матын бээстээтин итиннэ
политика төрүттэрин со-
руот бүтүүтэ дьүүлчэ-
ригэр туруорда.

Сотору Пленум бу дьүүл-
дэһин түмүктэрин таһаа-
рыада уонна дойду үрдүкү
государственной былааһын
—ССРС народнай депута-
тарын съездин көрүүтүгэр
бэйэтин этиилэрин киллэ-
рибэ.

Бийиккэ, коммунистарга,
бэйэбит элбэх националь-
ностаах Аҕа дойдубут дьыл-
батын иһин, советской
дьон дьылдаларын иһин
бийигин олус улахан эпизит-
тигэ сүктэриилэр. Бүтүн
бийигиттэн хас бирдики-
биттээн чопчу дьаһалла-
ра, партиянай табаарыста-
һыга, күһүбү биргэ тү-
мүүгэ, уларыта тутууга кы-
лааты холбоһон хаһаайыга
хаһааһытааһар да ордук
эр санааларын эрэйиллэр.
Уларыта тутуу тас өртүгэр
уонна онто суох нацио-
нальной да, националь-
ностар икки ардыларынаа-
һы да проблемалары бы-
һаарыахха сатамат.

Хас бирди коммунист
чигэ уонна суоҕа били-
гин бэйэтин норуотун ин-
кигэр уонна кэлэр көлүө-
нэлэр инкилэригэр ыраас
буоларын курдук принци-
пальной партиянай сы-
һыаннаһыны туһунан уон-
на үлэтир кэмэ-чааһа кэл-
лэ.

Бийиги уопсай нэспит бү-
гүн итиннэ.

Советской норуоттар бири
уопсай кэргэннэрин, Со-
ветской Союз Коммунисти-
ческой партиятын кэпкэлэ-
рэ биргэ түмсүүтүн чөлү-
нөн хаалларыабыт!

Официальной салаа

ҮЛЭНИ ТОБОН, ТҮҮЭН БИЭРЭН

Райсовет исполкома
Одьулуун сельсоветын и-
полкомун председателэ
Д. Д. Петров эпизитинэ-
һин туһунан болпуруоһу
көрдө.

Туһаннаах ыспарааһа-
лартан көстөрүнэн, сель-
совет исполкомун предсе-
дателэ Совет уонна инки
исполкомун үлэлэрин ула-
рыта туһунан ситиспэтэ.
Олохтоох госучреждения-
лар уонна общественной
тэрилтэлэр үлэлэрин ис-
полком дьаалатынан учу-
нарыны таһаарда. Сес-
сиялар уонна исполком
мунууһахтарын быһаары-
ларын хонтуруоллааһын
лар тэриллэбэтэ, үлэлэрэ кы-
һан сүрүннэммэтэ, совхоз
дирекциятыгар туруорул-
лар хаһаайыстыбаннай

болпуруостары быһаары-
га исполком председателэ
мэлдьи өйөбүл буолар
буолбатах. Исполкомга
ытыллар планеркалар
сэдэхтэр итиннэ көдүү-
һэ суохтар. Ити түмүгэр
нэһиликэньэ ортотугар

олохтоох Совет авторите-
та биллэрдик түстэ.
Кэниги кэмиз т. Д. Д.
Петров арыгылааһын поч-
аатыгар түс бэйэтинэн 17
үлэ күнүгэр борогуулаа-
та. Тэрийэр үлэни дьа-
рынтанарын онугар кини
бирдиннээх дьонго ары-
гыны нэрээтээһининэн
үлүһүйдэ. Ол курдук,
агардас от ыыгар түс
бэйэтин дьаһалынан 20
дьаһык сүхөй арыгыны
бэрдэрибэтэ.

Олохтоох партиянай тэ-
рилтэбэ бэйэтин эрдэтээҥи
отчуоттарын түмүктэринэн
оҕоһуллубут критикаттан
коммунист салайааччы
сөптөөх түмүктэри оҕос-
тоһута, олорго ыйылыбыт
итэһитэри туоратар дьа-
һаллары хааччыбата.

Райсовет исполкома ити-
нэн сибээсээн Одьулуун
сельсоветыгар т. Д. Д.
Петров дуоһунаһыгар сөп
түбэһэрин эбэтэр түбэспэ-
тин туһунан болпуруоһу
нороругар рекомендация-
лаата.

Оройуон бааһыналарыгар

Атырдыах ыйын 29 күнү-
нээх түмүгүнэн туора-
таах культуралар үүнүлэ-
рин хомууругар оройуон
үрдүнэн 17 комбайн, 15
автомашина, 76 киһи үлэ-
лиир. Барыта 1024 гектар
сирэ быһыллан, 1746 тонна
бурдук ыһыллына, гектар
ахсыттан ортотунан 17-тин
центнер үүнүү хомулуна.
Ити күннээх туругуна
Карл Маркс аатынан сов-
хоз 178, Субурууской ае-
тынан совхоз 280, Эрилик
Эрстийин аатынан совхоз
350, «Мындабаайы» совхоз
150, «Мугудай» совхоз 66
гектары быстардылар.

Сөвс сирин таастааһын
балаһа хааччытылаах-
тык ыһыттылытын уонна
сайын сабаланыта ардах-
таах буолан үүнүү кыһа-
на суох. Холобур, гектар
ахсыттан ортотунан Карл
Маркс аатынан совхоз 23-
түү, Субурууской аатынан
совхоз 17,8, Эрилик Эр-
стийин аатынан совхоз 17,1
центнер үүнүү ыһыллар.
Оттон «Мугудай» совхоз

66 гектартан валовойнан
57 тоннаһы хомуйан, гек-
тариттан ортотунан 8,6
центнер үүнүүнү ылла.
Ити көрдөрүү атын хаһа-
йыстыбеларга таһаарыа
сорохторго агардарыгар
даһаны таһаарыт. Оро-
йуон бааһыналарыгар үлэ
тэһимэ олус бытаан. Атыр-
дыах ыйа бүттэ. Ол үрдү-
күн «Чурапчы» совхоз
бурдук быһытын сөбө-
лөһө да илди.

Оройуон үрдүнэн быһыл
бурдукка анаан 2765 гек-
тар сирэ быһыллыахтаах.
Ол иһигэр Карл Маркс
аатынан совхозка 506, Су-
бурууской аатынан совхоз-
ка 635, Эрилик Эрстийин
аатынан совхозка 574, «Чу-
рапчы» совхозка 250,
«Мындабаайы» совхозка
400, «Мугудай» совхозка
400 гектар.

Совхозтарга бурдук со-
ломотун рулонай ыһы-
манан престээһин уонна
избйини тэһимэ олус бы-
таан. Маныахаба эби
күүс быраһылыннаһына

табыллар. Бу күннэрдээҥи
тирээтин турар сорукар
быстыспат сөрбөлорунан
бурдуку сарайдарга та-
һыы, куурдуу уонна
ыраастааһын буолаллар.
Сүөһү аһылыгар барар
өртүн мээстэбэ тхэйтэ-
ринэххэ, площадькалары
мэйидэтиэххэ, сэмэни
ыраастаан уурууга сүрүн
болломтону ууруохха. Бы-
һылгы үүнүүнү сабадалаан
ааһынан оройуон УРАҕ-
нын 3333 тонна бурдук из-
лэр туруктаах, ити бы-
лаанаммытыттан үрдүк.
Онон совхозтарга бурдуку
кутар, куурдар эби пло-
щадкалары астартаахха.

Хортуопуу Субуруус-
кой аатынан совхоз 41,
Эрилик Эрстийин аатынан
совхоз 50 гектарга оло-
дубуттара. Субу күннэргэ
үүнүүнү хостоһун, саба-
лалла. Барыллаан көрүү-
нүн 950 тонна хортуопуу
излэх курдук. Ол иһигэ-
тэн 360 тонната кэлэр сыл-
лаһы сэмэбэ уурулуох-
таах, 590 тонната государ-

ствога туттарыллахтаах.
Бурдук хомуурун бала-
зан ыйын 7—8, хортуоп-
пуйу хостоһуну балазан
ыйын 12 күннэригэр дэри
бүтэрин сорууга турар.
Онон күн-дьыл туран биз-
рэр кэмэрин мунуууу
көдүүстээхтик туһана
сатыахтаахпыт. Оттон күнүн
хадымалы хортууга күнү
да хойутаабын турууох-
таахпыт. Быһыл күһүнгү
хортуу оройуон үрдүнэн
2807 гектарга ыһыллыах-
таах. Ол иһигэр Карл
Маркс аатынан совхоз 400,
Эрилик Эрстийин аатынан
совхоз 561, «Чурапчы» 600,
«Мындабаайы» 416, «Му-
гудай» 830 гектарга. Субу
күннэргэ Эрилик Эрстийин
аатынан совхоз 210 гек-
тарга хадымалы хорут-
та, атын хаһаайыстыба-
ларга үлэ сабалана илди.
Күһүнгү агрономическай
дьаһаллар былааннарын
толорор туһугар совхозтар
сапалалара үлэни былаан-
наахтык уонна уталыппак-
ка тэрийнэх тустаахтар.

Оройуон учууталларын атырдах ыйынаабы сүбэ мунньахтара ҮӨРЭТИИ-ИИТИИ ҮЛЭТИН—САГА ТАҢЫМНА

(Районо сэбиэдиссэйэ М. А. Никифоров дакылааттаттан)

Оскуолалар материал-техническэй базалаа бөрөгөтүү. Бу саада уруксу сыйлаартан хаалбыт сүрүн итэһинээн оскуола өрөмүөнүгэр ыйыттылаахха үлэлэр тустарынан докумуоннары хобутаты буолар. Ол түмүгэр сөп буолар үбү көрдөрөр, ылар кыахпыт ох. Төһө эмэ сэрэтик, өйдөтүһүү баарын үрдүнэн, быйыл да балаһыаньа уларыбата—бүгүнгү туругунан экиилги өрөмүөннэр тустарынан документацияларын Кытаанах уонна Чуралчы орто оскуолаларын директордарыттан уратылар түһэрэ иликтэр.

Оскуола материалнай-техническэй базатын бөрөгөтүү болпурдуоһун хаһаайыстыбаннай ньыманан быһаарарга дьулуһааччылары биһиги өйүүбүт эрэ. Холобур, Амма орто оскуоланын коллектива бэйэтигэр күүһүнэн мастерскойугар эбии тутууну ыыта, сылаас туалет оңордо, Чуралчы орто оскуолатыгар итинник ньыманан оскуола буфетыгар эбии тутуу, 2 боксалаах гараж уонна биир кылаас үлэсэ киһилэринниилэр, хайах-сыттар мастерскойдарын атын сиргэ көһөрөн сага акылаахка түһэрдилэр. Хадаар, Мэлдэхси, Хатылы, Кытаанах оскуолаларыгар эмиз кэккэ үлэлэр ыйытылынылар.

Аспыт үөрэх дьылыгар отдел иһинэн хаһаайыстыбаннай үлэлэрини дьарыктанар бөлөх үлэлэстэ. Ол эрээри, сөптөөх бэлэмнээх кадрдар суохтарынан, өрөмүөннэри былааннааһынынан, бытархай сметаны оңоруунан, фондовый матырыйаллары үлэлэриниэн кыйаан дьарыктамата.

Кыра производственной участкалары сайыннарыы кэлим программалары сөп түбэһиннэрэн, быйыл Улахан Күөлгэ уонна Хахыааха начальнай оскуолалар, Хахыааха уонна Түөһүсэ 25-тин миэстэлээх дьарыктар аһыллыахтара. Төлөй начальнай оскуола та амыс кылаастаахха күбүлүтүлүннэ.

Үөрэтии-иити үлэтигэр уларытылар. 1988—1989 сс. үөрэх дьылын сабаланытыгар бары оскуолаларга үөрэх былаанын 7 вариана тизирдилибитэ, олортон көрөн педкол-

лективтар бэйэлэригэр ордук сөп түбэһэри талыахтаах этилэр. Экспериментари ыйыты киэргик көтүлэммитэ, сорох оскуолалар 40 мүн. уроктары ыйытыга, 5 үлэ күннээх нэдиэлэсэ үлэлэһингиз кириэтэлээбиттэрэ. Хатылы, Мугудай орто оскуолаларын коллективтара 40 мүн. урок кэдьүүһэ суобун туһунан санааларын аспыттар. Ол эрээри экспериментари ыйытыт оскуолалар саҥаны киһэлэри кэдьүүһүн бинээр туһата кыратын туһунан дакаастабыллаахтык этэри өссө да кыйбаттар. Быһата, экспериментари ыйытыга бэлэм намыһаа көһүннэ.

Районо инспектордарын үлэлэрин ис хоһооно уларытылына. Киһилэр сүрүн сыалларын оскуолалар администрацияларыгар, учууталларыгар быһаччы көмөнү оңоруу буолла. Инспекторскай бэрэбиэркэлэр ахсааннара лалла аччатылына. Холобур, аспыт үөрэх дьылыгар 2 фронтальной бэрэбиэркэ ыйытылына. Үлэ коллективтарын, общественноһы, дьикэ кэргэни оскуола үлэтигэр ордук активнайдык кытыннарар туһуттан комплекскай бэрэбиэркэлэри ыйытыны практикалаатыбыт. Ол эрээри көстүбүт итэбэстэри туоратыга тэрээһин үлэ быстар мөлөтө, онон бэрэбиэркэлэр дьайыылара кыра.

Оскуола нитэр үлэтин күүһүрдүүгэ сага ньымалары көрдөөһүн салбар. Быйыл ЫБСЛКС райкомун, спортсоветы уонна райсовет исполкомун культура-ба отделын кытта сөҕиөһүлүннэ оңоһуллубут былаанынан араас оруттээх дьаһаллар ыйытылынылар. Олор биллэрэр-интэр, спортивнай хайысхааларылар. Ол курдук, үөрэнээччилэр драматическай куруһуондарын көрүү-көнүс, эдэр кырааһы үөрэтээччилэр бастагы конференциялара, комплекскай спартакиада, о. д. а. дьаһаллар тэрээһиннээхтик ыйытылынылар. Оройуон эдэр лесоводтара, туристара, республика күрэхтэһиниигэр кыттан, үһүс миэстэлэнниилэр, оттон новатор-учуутал Е. Д. Макаров үөрэтэр эдэр техниктэра бастагы миэстэни

милан үөрдүлэр-көтүлэр.

Ити эрээри билгини дабааны учууталлар оройуонка үөрэнээччилэргэ анаан ыйытылар дьаһаллар аһара үгүстэрин, элбэх наадалаах биризмэни ыллаларын туһунан сирдээхтик критикалыылар. Районо ити болпурдуоһу салгыы бэрэбэктиригэ дьулуһар.

Олорор буруу оңорууларга элбээн иһэр. Төһө буруй оңоһуллубутун тарбахха баттаан ааба эрэ олор-бөккө, үлэни тэрийэххэ, болпурдуоһу кэдьүүстээхтик быһаарар суоллары тобулуохха наада. Итиннээх Диринг, Хатылы, Мугудай орто оскуолаларын холобурдарын батыһаахха эмиз сөп. Мөһнө правовей биллини олоһор эрэ ортолоругар буолбакка, төрөппүтүтэргэ кытта пропагандалыыллар. Милиция эдэр доһотторун кэдьүүстээхтик үлэлэтэлэр. Одулуун, Хатылы орто, Чуралчы амыс кылаастаах оскуолаларыгар уолаттары уонна ибалары бииргэ түмэн үлэлэти үтүө үгүскэ кубулуйда уонна кыһаана суох түмүктэрдээх.

ССКП райкомун иккис пленума дьикэ кэргэнигэ оҕону иити болпурдуоһун анаан-минээн дьүүллэспитэ уонна «Дьикэ кэргэн» программаны ылыммыта. Онон сибээстээн кэикэ үчүгэй сабадаһыннар бааллар, олор симэлийбэттэрин, өссө сайдан, кэргэни иһэлэрин ситиһэххэ, билгини дабааны тыыннаах, оҕону бэйэтигэр курдары тардар нитэр үлэ кыйаан тэриллибэт. Ылархан итиннээх олоһору кытта биридиннээн үлэ кыра, олорор сиринэн секциялар, кулууптар, о. д. а. олоһор илэп кэмнэрин кэдьүүстээхтик агааралларыгар көмөлөһөр түмсүүлэр үлэлэбэттэр.

Оскуола үлэтин уларыта тутууга ураты миэстэни үөрэнээччилэри үлэсэ иити болпурдуоһа ыллар. Маныха быһаарыы эрийэр проблемалар олус элбэхтэр. Быстахтык ыллахха, үөрэнээччилэр общественнай-туһаалаах, оңорон таһаарылаах үлэлэрин тэрийиңиз ыарахаттары көрсөбүт. Оскуолаларга хаһаайыстыбаннай ахсаан элементтэргэ аһара бытааннык киһилэриллэлэр. Оройуон 19 оскуолаларыттан сыччах түөртүгэр эрэ (Диринг, Амма орто, Чуралчы

адыс кылаастаах оскуолаларыгар, интернат-оскуола) арендага кириэн үлэлиир бааллар. Аспыт үөрэх дьылыгар олоһор общественнай-туһаалаах, оңорон таһаарылаах үлэлэригэр баара-суоһа 20—26 тыһ. солк. киһэлэрилиннэ. Олоһор, үгэс курдук, улахан идэни баһылааһыны эрийбэт быстах-астох үлэлэри толороллор.

Быйыл үлэ, сыннылап лавырдарын тэрийиңиз биллэр уларытылар киһэлэриллибиттэр. Ол курдук, бадалаах олоһору төрөппүтүтэрин кытта арендага кириэн үлэлэһиниригэр көтүлэбиппит. Ол сорох оскуолаларга лавырдары үлэлэтигини биллэрдик ыратта, урут үлэни турбут бадалар сабылынылар. Хаһаайыстыбалар арендай бэдэрээкки кириилэрэ оскуола нитэр үлэтигэр охсор күтүлэммитэ көстөн турар суол. Ол эрээри маныха суолта бэрлибэт, хаһаайыстыбалар селайааччыларга өйдөөбүт курдук туттан бүтүнгүлээһинэн эрэ дуоһуһаллар. Арендатордарга оскуолалар сирдэрин, оҕос-туммут бадаларын ылан биэртэлээтиллэр, оройуонига бастагынан арендага кириэн үлэлээн эрэр Амма орто оскуолага улахан ыарахаттары көрсөр балаһыаньа баала. Итиннээх «Мында-баайы» совхоз сепалата, специализирига көмө буолуохтары, сага садалааһыны умулунуруулаахтары наада.

Методическай көмө. Оскуола үлэтин уларыта тутуу учууталлар айымнылаах үлэлэригэр, киһилэр идэлэрин дэгиттэр баһылааһынырыттан быһаччы тутулулаах. Онон методическай көмөнү сага таһымга таһаары, киһи үлэтин уларыта тутуу ураты миэстэни ылылааһа өйдөнөр. Ити сылаһынан оскуолаларга быһаччы көмөлөһөр методистарынан олоһтоох учууталлар аһааһыттар. Методистар сым устата 4 төгүл биригээдэрэн уонна былаан быһытынан биридиннээн оскуолаларга миэстэтигэр тийээн көмө оңордулар. Түөрт оскуола «Учуутал айар мастерствоһун күнэ» ыйытылына. Оройуонка 89 оскуолаабы, 10 оройуоннаабы методическай

холбоһуктар үлэлиилэр, 3 тирэх оскуолалар бааллар. Үөрэх дьылын устата 41 семинар, 2 учууталлар уонна общественность холбоһуктаах конференциялара, 2 оройуоннар икки ардыларынаабы семинар ыйытылынылар. Ахсаанынан көрдөххө, үлэ элбэх курдук эрээри оскуолаабы методическай холбоһуктар, учууталлар бэйэлэрин биллилэрин хангатыныларыгар биллэр хамсааһын, уларытыы кыһаан киһэлэриллибэтэ. Холбоһуктар оскуола бэйэтигэр баар чопчу проблемаларынан дьарыктаныыларга намыһа.

Учууталлары айымнылаах үлэсэ кэдьүүстээх формалара ситэ-хото туһанылыбаттар, тирэх оскуолалары үлэлэтин баһылаа илик, методист учууталлар өссө дабааны оройуон бары оскуолаларыгар, көмөсө наадылар бары. учууталларга тийэс иликтэр. Ити оройуоннаабы методическай кабинет бэйэтин үлэтин комбинированнай тутулга киһэлэригэр эрийэр.

Кадр кытта үлэ. Сага үөрэх дьыла садалаһыан иһинэн оройуонка 76 вакантай миэстэ баар этэ. Кадрдар кыла-бара туруулары аччатар туһуттан үөрэнэ, атын оройуоннарга үлэли сылдар Чуралчы ыччаттарын дойдуларыгар төнүннэрэр быһаарыныны ылыммыппыт. Ити сылаһынан барыта 20 киһиэхэ ыгырылар уонна хөдөйтөстөлөр ыйытылыбыттар. Билгини киһилэргэ уонна оройуонка үлэли кэллилэр. Музыка уонна история учууталлара тийэбэт буолбуттара быданнаата. Кэлин үс сылга оройуонка баара-суоһа биир историк, 3 музыке учуутала анаан кэлбиттэрэ. Быйыл эрдэтэн дуоһабадаһы түмүгэр 7 музыке учуутала, 5 старшай пионер-балаатайдар кэллилэр.

Кадрдар тийэбэттэрэ оскуолалартан бэйэлэригэр эмиз тутулулаах. Киһилэр хайа идэлээх учууталга наадыааларын бэйэлэргэ эрдэттэн сабадалаан билэн, аһааһынырыттан ол идэсэ үөрэттэри болпурдуоһун эмиз дьарыктаныах этилэр. Кадр бэрэ-кэлэ туруутун биир сүрүн биричиннэтинэн учууталлар олоһор усулуобуйалара тулсарыл-

лан биэрбэтэ, олох-дьаһах өгөтүрүнэн хааччылыыларга мөлөсө буолар. Райсовет бэйэс сессиятын учууталларга эт, арыы нуорма-тын эбии, таа сирин учууталларын хааччылыыны соххотер ребөчадарын хааччылыыны кытта тэҕизэһик, чааһынай дьикэ туттааччыларга, сүөһү атылалаааччыларга чапчэтинни оңоруу туһунан быһаарыта өссө да кумааһыга эрэ сытар.

Кадр кытта үлэсэ улахан миэстэни аттестация ыллар. Быйыл оройуон үрдүнэн 89 учуутал уонна нитээччи аттестацияны барбытыттан аһаардарын кэригэ үлэсэ хайаһынан сөптөөх дьикэ сыанабылы ылла. Аттестация түмүгүн оңоруу оскуолаларга нитээһилибитэ үчүгэй түмүктэрдэнэ.

Биһиги наһараадаланар учууталларбыт ахсаанынан, экзаменнарбыт түмүгүнэн республикага биир бастыг миэстэлээхпит, Оттон олоһорбүт үрдүк үөрэххэ кириилэринэн ыаллыы түөрт оройуонтан тийэххэ сылдыбыт. Ити учуутал уонна үөрэнээччи үлэтин сыаналааһыңга үлүннэрин баар дуу дикэ сенааба күһэйэр.

Селайар кадр бэлэмизэһингиз былаан, үтүмнөөх үлэ суоһа улаханник охсор. Ол курдук, 1988 сылга 4 оскуола директор, 6 оскуола баазау уонна директору интэр үлэсэ солбуйааччылар уларыдылар. Оттон үүһүк үөрэх дьылын көрсө 5 директору, 9 бааһу уонна 3 директору интэр үлэсэ солбуйааччыны уларытарга күһэлленибит.

Кадр ордук элбэхтик Одулуун, Амма, Чуралчы, Бахсы орто оскуолаларыгар уларылар. Ити туох биричиннэлэрдээгин районо кадрга отделын сэбиэдиссэйэ таб. П. П. Борисова уонна профком председателэ О. И. Постникова интэригиргизэхтэрин, быһаарыахтары наада.

Коллективка туруктаах моральнай - психологическай климаты үөскэтигэ, киһини ордук бөрөгөтүүгэ кэдьүүстээх форманан учууталлар педколлективиниңгэр, оттон педколлектив общественность иһингэр отчуоттааһыныра буолар. Районо аппарата итин бэйэтин үлэтигэр эмиз туһаныан наада.

ДАКЫЛААТЫ ДЬҮҮЛЛЭНИИ

Оройуон учууталларын атырдах ыйынаабы сүбэ мунньахтара бастагы күн оҕону үөрэтиңиз, иитиңиз оройуон минигэр турар сүрүн проблемалары дьүүллэһик бэрээдэһинэн барда. Оройуоннаабы методическай кабинет сэбиэдиссэйэ Е. Н. Ермалова бэйэтин этигитигэр туруорбүт проблемаларын ыгырылаах оройуон партиянай, профсоюзнай, хаһаайыстыбаннай тэриэтэлэрин салаааччыларга, педагогическай үлэ мастардара уонна ветераннара, оскуола иһиннээби саастаах оҕо үөрэҕииниелэрин, оскуолалар методическай холбоһуктары салайааччыларга, оскуола итэр үлэни тэрийээччилэр тус-туса секцияларга арахсан дьүүл-

лэстилэр уонна бэйэлэрин чопчу этиилэрин киһэлэрдилэр.

Этиилэр үксүлэрэ оройуон оскуолаларыгар иити, үөрэтии ньымаларын саһардарга, оҕолорго анаа үөрэтии кэһиниттэн ылбыт идэлэринэн үлэлиилэригэр толору кыһаа биэрэргэ, үөрэнээччилэр бэйэлэрин селайааччыларын кэһэргэ, о. д. а. барыта 30 пууннаах этиилэри киһэлэрдилэр.

Хаһаайыстыбаннай салаааччылар секциялара оскуоланы кытта сибээһи кэһэргэ, базовай тэриэтэлэр салаааччыларга үгүс-түк оскуола сыйдылаһарын ситиһэргэ, олоһор производственной идэлэри ыллалларыгар соххот спе-

циалистарыгар эппиэтинэһи сүктэрэргэ ыгырдылар. Оскуолалар методическай холбоһуктары салаааччыларга оскуолаларга сага тылын уонна литературатын үөрэтиңиз ураты болломтону үүрүгэ, директор дуоһунаһын көтүрэн баран, оскуоланы салайар үс киһилээх коллективтэ (бааһа, бааһа, үлэһээччи) эксперимент быһытынан боруобалыырга, үөрэхтэригэр дьобурдээх олоһор кылааһы көтүүлэрин практиккалыырга, уһаҕылыбыт күннээх бөлөхтөр штаттары оскуола сөөттэригэр көрүүлэригэр биэрэргэ болломтону туһаайдылар.

Мунньах иккис күнүгэр «1988—1989 сс. үөрэх дьылыгар норуот үөрэтиринин оройуоннаабы отделын уонна оройуоннаабы методическай кабинет үлэлэрин отчуотун туһунан» роно сэбиэдиссэйэ М. А. Никифоров дакылаатын дьүүллэһи буолла. Дьүүллэһиңиз 14 киһи тыл эттэ.

Олох-дьаһах өгөтүнэн хааччыны оройуоннаабы производственной комбинатын директора С. Р. Егирфоза олоһор оскуоланы бүтэрэллэригэр үлэ туһунан Сокуоннары билбэтэрин, ардытар коллективка хардарыта сыһыаннаһы культураныгар ханна да бэлэмэ суох кэ-

лэлэрин туһунан кэспээтэ.

Киһи оҕу таһынан олоһору хамнастаах үлэсэ кытыннараран куттамат наадатын туһунан эттэ. «Биһиги билгини харчы сыанатын биллэр, экономикаһка өртүкүн бэлэмнээх олоһору нитэхтээхпит», — диктэ араатар.

Сылактан учуутал Е. Д. Макаров учууталларга көмөлөһөр көһө сылдыар биригээдэлэри тэрийэр, айымнылаахтык үлэлиир учууталлары өйүүр, сага туһалаах садалаһыныра үл-харчы өртүнэн көмөлөһөр наадалаахтары эттэ.

ЫБСЛКС райкомун секретара Н. А. Фомина эдэр учууталлар олоһор усулуобуйалара мөлөсүн аһына. «Үгүс нэһиликтэригэр»

«1988—1989 сс. үөрэх дьылыгар норуот үөрэтиринин оройуоннаабы отделын уонна оройуоннаабы методическай кабинет үлэлэрин отчуотун туһунан» роно сэбиэдиссэйэ М. А. Никифоров дакылаатын дьүүллэһи буолла. Дьүүллэһиңиз 14 киһи тыл эттэ.

Олох-дьаһах өгөтүнэн хааччыны оройуоннаабы производственной комбинатын директора С. Р. Егирфоза олоһор оскуоланы бүтэрэллэригэр үлэ туһунан Сокуоннары билбэтэрин, ардытар коллективка хардарыта сыһыаннаһы культураныгар ханна да бэлэмэ суох кэ-

лэлэрин туһунан кэспээтэ. Киһи оҕу таһынан олоһору хамнастаах үлэсэ кытыннараран куттамат наадатын туһунан эттэ. «Биһиги билгини харчы сыанатын биллэр, экономикаһка өртүкүн бэлэмнээх олоһору нитэхтээхпит», — диктэ араатар.

Сылактан учуутал Е. Д. Макаров учууталларга көмөлөһөр көһө сылдыар биригээдэлэри тэрийэр, айымнылаахтык үлэлиир учууталлары өйүүр, сага туһалаах садалаһыныра үл-харчы өртүнэн көмөлөһөр наадалаахтары эттэ.

ЫБСЛКС райкомун секретара Н. А. Фомина эдэр учууталлар олоһор усулуобуйалара мөлөсүн аһына. «Үгүс нэһиликтэригэр»

[Бүтүүтүн 4-с стр. көр].

